

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 29.11.2022
Published /Yayınlanma 30.12.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Yıldırım, A. & Genç, M. (2022). Kayaaltı Köyü (Burdur)'nde tespit edilen Döşemealtı halılarının tasarım özellikleri açısından incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(90), 2815-2821.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3435>

Öğr. Gör. Ayşe YILDIRIM

<https://orcid.org/0000-0002-7722-6193>

Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım ASD, Isparta / TÜRKİYE

Doç.Dr. Mustafa GENÇ

<https://orcid.org/0000-0001-8702-538X>

Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Isparta / TÜRKİYE

KAYAALTI KÖYÜ (BURDUR)'NDE TESPİT EDİLEN DÖŞEMEALTI HALILARININ TASARIM ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

DETECTION AND INVESTIGATION IN TERMS OF DESIGN FEATURES OF DÖŞEMEALTI WOVEN IN KAYAALTI VILLAGE (BURDUR)

Issue/Sayı: 90

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Geleneksel Türk sanatlarının önemli alanlarından biri de el halılarımızdır. Döşemealtı halıları Geleneksel Türk El Dokuması bütünlüğü içerisinde, kendine özgü karakteri olan halı yörelerimizden biridir. Döşemealtı halıları Antalya'nın kuzeyinden itibaren başta Burdur ve Isparta olmak üzere geniş bir alanda dokunmaktadır. Araştırma alanımız olan Kayaaltı köyü Döşemealtı halılarının dokunduğu yerlerden biridir. Yörede halen dokunmamakla birlikte, önceki yıllara ait halılar büyük özenle saklanıp korunmaktadır.

Gözlem-görüşme ve elde edinilen bilgilerin analizine dayanan bir araştırma olarak yapılandırılan bu çalışmada, yörede dokunmuş olan Döşemealtı halılarının tespiti ve tasarım özelliklerinin açığa çıkarılması amaçlanmıştır. Köyde ziyaret edilen evlerde toplam 16 döşemealtı halısı tespit edilmiş ve bunlardan 9 tanesi motif renk desen ve tasarım özellikleri açısından incelenmiş ve bulgular tartışılmıştır. İncelenen halıların hepsinin seccade boyutunda oldukları ve 24x25 ile 24x30 kaliteler arasında dokundukları belirlenmiştir. Bu halıların 2 tanesi Halelli, 2 tanesi Akrepli, 1 tanesi terazi toplu, 1 tanesi toplu, 1 tanesi Kocasulu halılar grubuna girmektedir. Diğer 2 halının ise diğerlerinden farklı dokunduğu ve yörede meşe dallı halı olarak isimlendirildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Burdur, Döşemealtı Halısı, Motif, Tasarım.

ABSTRACT

One of the important areas of traditional Turkish arts is our handmade carpets. Dosemealti Carpets is one of our carpet regions with its own unique character within the integrity of Traditional Turkish Hand Woven. Döşemealtı Carpets are woven in a wide area from the north of Antalya, especially in Burdur and Isparta. Kayaaltı Village, our research area, is one of the places woven by Döşemealtı Carpets. Although not yet woven in the region, the carpets of previous years are kept and protected with great care.

This study, which is structured as a research based on observation-interview and analysis of the obtained information, is aimed to identify the Döşemealtı carpets woven in the region and to reveal their design features. A total of 16 underfloor carpets were identified in the houses visited in the village, and 9 of them were examined in terms of motif, color, pattern and design features, and the findings were discussed. It was determined that all of the carpets examined were in prayer rug size and were woven between 24x25 and 24x30 qualities. Of these carpets, 2 of them are Halelli, 2 of them are Akrepli, 1 of them is Terazi Toplu, 1 of them is Toplu, and 1 of them is Kocasulu carpets. It has been determined that the other 2 carpets are woven differently from the others and are called Oak branched carpets in the region.

Keywords: Burdur, Dosemealti Carpet, Motif, Design.

1. GİRİŞ

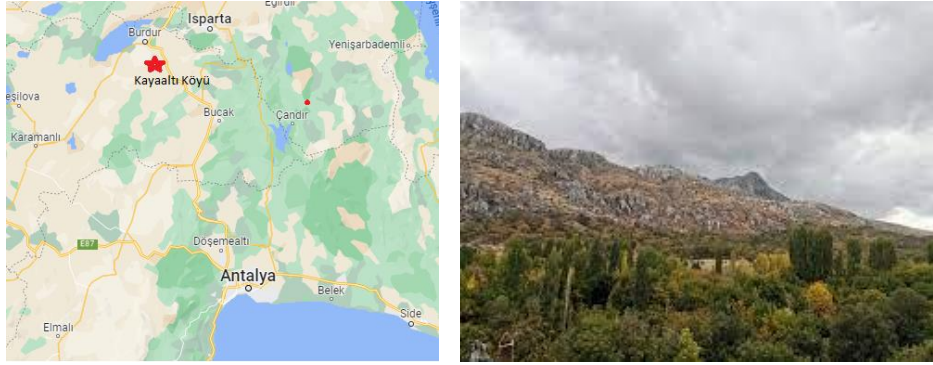
Dokuma bir toplumun geleneksel olarak yaşam şeklini inançlarını alışkanlıklarını sosyo-ekonomik yapısını tanımlayan en önemli kültürel zenginliklerden biridir. Geleneksel Döşemealtı halıları, günümüzde de bilinen ve büyük beğeni ile satın alınan ticari değeri yüksek halı olma özelliğini hala

korumaktadır. Türk el sanatlarının güzel örneklerinden biri olan Döşemealtı halıları Antalya'nın kuzeyinden itibaren başta Burdur ve Isparta olmak üzere geniş bir alanda dokunmaktadır. Bu halılara alan aratırması yaptığımız yerlerde Kovanlık halısı da denilmektedir. Bunun nedeni bu halıların ilk olarak Döşemealtı'nın bir mahallesi olan Kovanlık köyünde dokunmasından kaynaklanmaktadır.

Kayaaltı köyünde dokunan halıların çözü, atkı ve ilme iplerinin tamamı kendi hayvanlarının yünlerinden elde ettikleri ve o bölgede bulunan bitkiler yardımıyla boyadıkları iplerdir. Halılarda geleneksel renkler kullanılmakla birlikte, kimyasal boyaların yaygınlaşmasıyla renk farklılıklarının oluşabildiği görülmektedir (Eren, 1977a,b). Kırmızı, mavi, siyah, beyaz ve kahverengi renklerin sıklıkla kullanıldığı, geleneksel renklerden fındık yeşili, bordo turuncu, kavuniçi renklerin ise artık kullanılmadığı görülmektedir (Teker ve Zaimoğlu, 2010).

2. MATERYAL ve YÖNTEM

Burdur Kayaaltı köyünde dokunan Döşemealtı halılarının tespit edilmesi, renk, motif, desen özellikleri ve tasarım özellikleri açısından incelenmesi amaçlı çalışmamız, köyün Destimankale, İgde Deresi, Ova, Kerpiç Çukuru ve İğdirli mahallelerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yapıldığı Kayaaltı Köyü (eski ismi Gravgaz) Burdur'a 18 km uzaklıkta, merkez ilçeye bağlı, 912 nüfuslu bir köydür (Şekil 1). Köy nüfusunun büyük bir bölümü tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır. Yörede Döşemealtı halıcılığının ticari anlamda çok yaygın olduğu dönemde, halı dokumacılığının ciddi düzeyde yapıldığı belirtilmiştir. Günümüzde, Döşemealtı halıları dahil hiçbir halı dokuması yapılmamaktadır.

Şekil 1. İncelemenin yapıldığı Kayaaltı Köyü (Google Maps)

Gözlem–görüşme ve edinilen bilgilerin analizine dayanan nitel bir araştırma olarak yapılandırılan bu çalışmada Kayaaltı köyünde dokunan Döşemealtı halılarını inceleme amaçlı olarak, 02-22 Eylül 2022 tarihlerinde alan araştırması yapılmıştır. Araştırma öncesi başta köy muhtarı ve köyün ileri gelenleri olmak üzere döşemealtı halılarını dokuyan, ticaretini yapan, evinde kullanan kişilere ulaşılmış ve onların destekleri ile incelemeler yapılmıştır. Bu amaçla Gül Ayşe Akkaya, Ayten Türker, Selver Gürler, Türkan Yılmaz, Kezban Gürler, Havvalı Gürler isimli kişilerin önceki yıllarda dokudukları ve yakın çevresine miras bıraktıkları 16 adet Döşemealtı halısı tespit edilmiş ve bunlardan 9 tanesinin renk motif ve kompozisyon özellikleri incelenmiştir.

Halıların tarihlendirilmesi ve ip boyama vb. işlemleri ile ilgili olarak dokumacıların verdiği bilgiler temel alınmıştır. Halıların ölçümleri, halının eninde üst uç, alt uç ve ortasından, halının boy ölçüsünde sağ kenar, sol kenar ve ortasından ölçümler yapılmış elde edilen değerlerin ortalaması alınarak en-boy değerleri belirlenmiştir. Desimetrekaredeki düğümler sayılarak dokumaların kalitesi belirlenmiştir. Bu işlem halının en az 3 farklı bölgesinden yapılarak ortalama değer alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan halıların motifleri ve yüzey şemaları çizimleri el ile ve bilgisayar ortamında yapılmıştır. Ayrıca dokumaların ve belirleyici motiflerin detaylı fotoğrafları çekilerek kataloglar hazırlanmıştır.

3. DÖŞEMEALTI HALILARI

Döşemealtı halılarının hem ticari açıdan hem de turizm açısından uluslararası tanınırlığa sahip olmaları kadar karakteristik özellikler taşımaları, küçük boyutlu olmalarının sağladığı kullanım kolaylığı gibi sebeplerden dolayı da üzerinde en çok bilimsel araştırma yapılan dokuma ürünlerinden biri olmaları dikkat çekicidir. Bu bağlamda Aslanapa (1987), Türk Halı sanatı üzerinde uzun soluklu araştırmasında genel bilgiler vermektedir. Atlıhan (1987), Antalya Döşemealtında belirlediği kirkitli dokumalar hakkında bilgiler vermiştir. Şirin (1994) araştırma sahasında dokunan halılarda renk ve biçim özellikleri hakkında bilgiler vermiştir. Teker ve Zaimoğlu (2010), Kovanlık-Ovaköy Köyü Camisi'nde yer alan Döşemealtı halıları hakkında bilgiler vermektedir. Akpınarlı ve Arslan (2016), ülkemizde

bölgelerde dokunana el halıcılığı konusunda çalışmalar yapmıştır. Soysaldı ve Aral (2013), araştırma sahamız içerisinde yer alan Kapaklı Köyü Halılarının Teknik ve Desen özellikleri genel anlamda değerlendiren sonuçlar vermektedirler. Mazıbaş (2014) ile Akpınarlı ve Arslan (2016) Döşemealtı halılarının teknik özellikleri, kullanım alanları, renk, desen ve motif özellikleri hakkında bilgi vermektedirler. Akpınarlı ve Arslan (2018), Kuş motifini genel boyutları ile incelemiş ve bu tür motifler barındıran Döşemealtı Halıları hakkında bilgiler vermiştir.

Yörede dokunan Döşemealtı halılarının tespiti ve tasarım özelliklerinin açığa çıkarılması amaçlı çalışmamızda toplam 9 adet halı örneği incelenmiştir. Bunlar geleneksel Döşemealtı desen gruplarından: Halelli (2 halı), akrepli (2 halı), terazi toplu (1 halı), 1 tanesi göbekli toplu (1 halı) ve kocasulu (1 halı) ve farklı olarak dokunan 2 halı meşe dallı halıdır. Halıların tümünün seccade boyutlarında ve genellikle 24x30 kalitede dokunmuş oldukları tespit edilmiştir.

Araştırma sahamız olan Kayaltı köyünde dokunmuş Döşemealtı halılarının genel olarak 7 ana grupta incelendiği ve zeminde yer alan desenlere göre isim aldıkları bilinmektedir. Bunlar: Halelli, Toplu, Dallı, Akrepli, Akrepli Dallı, Camili, Kocasulu halılardır (Eren, 1977a,b; Şirin,1994; Mazıbaş, 2014). Döşemealtı halılarının farklı bir özelliği de bordürleridir. Yöre halkı tarafından; su veya kenar suyu olarak isimlendirilir. Yöresel Döşemealtı halılarında en az dört en fazla altı tane kenar suyu bulunmaktadır. Bordürler ince, dar ve geniş kenar suyu olarak bilinmektedir. Bunlar yörede: Tutmaç Suyu, Develi Su, Kocasulu, Büyük Albay Suyu, Küçük Albay Suyu, Göde İbrahim Suyu, Motor İzi Suyu, Bulanık Su, Çingilli Su, Mersin Yaprağı Suyu, Nacaklı Su, Laleli Su ve Akı Su olarak isimlendirilmektedir (Eren 1977a,b; Zaimoğlu ve Teker, 2010; Mazıbaş, 2014)

4. KAYAALTI KÖYÜNDE DOKUNAN DÖŞEMEALTI HALILARI

Araştırmamızda tespit edilen Döşemealtı halılarını dokuyanların tamamının kadınlardan oluştuğu, yaş ortalamalarının 45 ile 75 arasında değiştiği, okuryazar oldukları ve ev hanımı oldukları saptanmıştır. Dokuyucular, bu halıları hem ihtiyaçlarını karşılamak ve çeyiz olarak hem de gelir sağlamak için dokuduklarını ifade etmişlerdir.

Köyde hayvancılığın aktif halde yapılıyor olması ve halı iplerinin hammaddesini oluşturan koyunyunünün bulunabilmesi nedeniyle özellikle Döşemealtı halıcılığının ticari anlamda çok yaygın olduğu dönemde, halı dokumacılığının ciddi düzeyde yapıldığı anlatılmıştır. Yine dokuyucu kadınlar dokuma yaparken ıstar adını verdikleri halı tezgâhlarını ve kirkit, makas ve halı bıçağı gibi araçları kullandıklarını hammadde sıkıntısı çekmediklerini kendi yetiştirdikleri koyunların yünlerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Dokunan halılarda en çok kullanılan motiflerin kocasu, göbek (toplu), tutmaç topu, kıvrım, tabanca (şingir) olduğu gözlenmiştir. Kırmızı, mavi, beyaz, siyah, kahverengi renklerinde dokunan halılarda sıklıkla kullanıldığı saptanmıştır.

Araştırmamızda önceki yıllarda dokunmuş (1975-1990 yılları arasında) 9 tane halı incelenmiştir (Çizelge 1). Bunlardan 2 tanesi Halelli, 2 tanesi Akrepli, 2 Tanesi Meşe Dallı, 1 tanesi Terazi Toplu, 1 tanesi Göbekli Toplu ve 1 tanesi Kocasulu halıdır. Çizelge 1’de incelediğimiz halıların türü, ebatları, kalitesi ve bu halılarda kullanılan renkler ile motifler verilmiştir.

Çizelge 1. Kayaaltı Köyünde dokunmuş Döşemealtı Halıları

	Türü	Ebat cm (en/boy)	Kalite	Renkler	Motifler
1	Halelli	136x205	24x25	Kırmızı, mavi, siyah, beyaz, kahverengi	Tutmaç suyu, kocasu, motor izi, kıvrım, kaz ayağı, rozet, el, arap, ambarlı su, şingir, mehmetçik çiçeği
2	Halelli	31x191	24x30	Kırmızı, lacivert, yeşil, siyah, beyaz kahverengi	Dolaşık top, arap, ambarlı su, develi su, kıvrım, el tutmaç suyu, nacaklı su
3	Akrepli	136X205	24x26	Kırmızı, yeşil, mavi, kahverengi, siyah, beyaz	Kocasulu, tutmaç suyu, heybe suyu, kıvrım, akrep, Mehmetçik çiçeği, saksıda çiçek ve koyun haptı (çiçek) motifi
4	Akrepli	125X208	24x25	Kırmızı, mavi, kahverengi, siyah, beyaz	Tutmaç suyu, kocasu, heybe suyu, koyun haptı, Mehmetçik çiçeği, akrep, adı bilinmeyen motif ve saksıda çiçek motifi
5	Meşe Dalı	125x208	24x25	Kırmızı, mavi, siyah, beyaz, kahverengi	Tutmaç suyu, meşe dalı, motor izi, pıtrak, heybe suyu, çiçek
6	Meşe Dalı	127X200	24x30	Mavi,siyah, kahverengi, kırmızı, beyaz	Meşe dalı, koç boynuzu, kirman güllü (koçboynuzu), pıtrak, heybe suyu, tutmaç suyu, kocasu
7	Terazili Toplu	131X191	24x30	Kırmızı mavi siyah beyaz kahverengi	terazi toplu, mersin yaprağı, toplu, heybe suyu, büyük albay suyu, kocasu, tutmaç topu
8	Göbekli Toplu	125X190	24x30	Kırmızı, mavi, beyaz, siyah, kahverengi	Toplu, Mehmetçik çiçeği, kıvrım, heybe suyu,tutmaç topu, develi su, kocasu, bulanık motifi
9	Kocasulu	131X191		Kırmızı, yeşil, lacivert, kahverengi, beyaz, siyah	Pıtrak, koyun haptı (çiçek), kıvrım, dolaşık top, heybe suyu, tutmaç topu, kocasu, yantır, şingir, koç boynuzu, saban demiri, bıçak ucu, yıldız

Halelli halılar genel olarak Döşemealtı halılarında kullanılan, beğenilen, satış değeri yüksek, en yaygın halı türüdür. İncelediğimiz örneklerin boyutları 136x205, 131x191cm ebatlarında olup, geleneksel Döşemealtı halılarına göre oldukça büyüktürler (Şekil 1, Çizelge 1). Geleneksel halılardan farklı ebatlarda dokumalara yöre ve yakın çevrede sıklıkla rastlanılmıştır. Kalite olarak 24x25 ve 24x30 olan

halılarda renk olarak; kırmızı, mavi, siyah, beyaz, kahverengi renkler kullanılmış iken, bir tanesinde farklı olarak yeşil renkte kullanılmıştır.

Şekil 1. Kayaaltı Köyü'nde dokunan Halelli halılar, yüzey şemaları ve Arap Motifi

Kullanılan motifler ise Tutmaç suyu, el, kıvrım, arap ve ambarlı su iki halıda yeralmakta iken, kocasu, motor izi, heybe suyu, kaz ayağı, rozet, şingır, Mehmetçik çiçeği, dolaşık top, develi su, nacaklı su bir halıda kullanılmıştır (Şekil 1). İncelediğimiz Akrepli halılar ise 136x205 ve 125x208 ebatlarında olup, 24x25 ve 24x26 kalitededirler. Her iki halı da aynı kişi tarafından benzer olarak dokunmasına rağmen küçük farklılıklar bulunmaktadır. Renk olarak halılarda geleneksel Döşemealtı halılarında kullanılan Kırmızı, kahverengi siyah, beyaz dışında birinde mavi, diğerinde yeşil kullanılmıştır (Çizelge 1, Şekil 3).

Şekil 2. Kayaaltı'nda dokunan Akrepli Halılar, Yüzey Şemaları ve Akrep Motifi

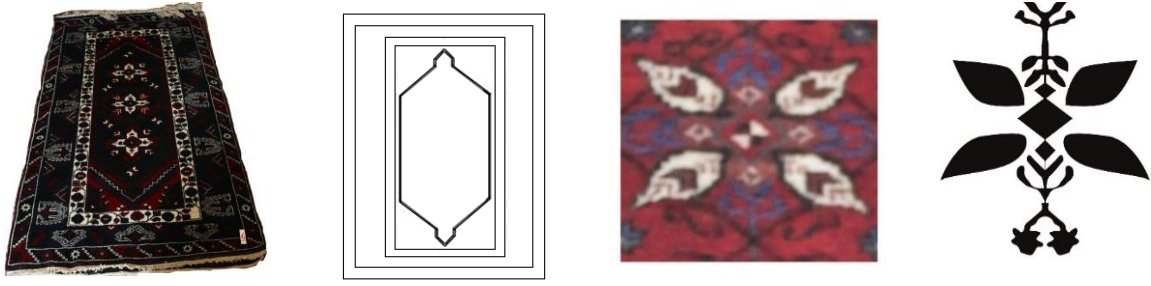
Kocasu, tutmaç suyu, heybe suyu, akrep, Mehmetçik çiçeği, saksıda çiçek ve koyun gözü, koyun hapyı (çiçek) motiflerinin her iki halıda kullanıldığı görülmektedir.

Meşe Dalı Halılar geleneksel Döşemealtı halılarından oldukça farklı ve dokuyucular tarafından geliştirilmiş özgün motifler içermektedir. Sadece iki tane bulunan bu halılar 125x208 ve 127x200 ebatlarında olup, 24x25 ve 24x30 kalitededirler. Her iki halı da aynı kişi tarafından benzer olarak dokunmasına rağmen küçük farklılıklar bulunmaktadır. Renk olarak halılarda geleneksel Döşemealtı halılarında kullanılan renklerle birlikte iki halıda da beyaz rengin yoğun bir şekilde isteğe bağlı olarak kullanıldığı görülmektedir (Çizelge 1, Şekil 3). Motifler açısından bakıldığında aynı motiflerin her iki halıda da kullanıldığı görülmektedir. Ancak halıyı dokuyan Ayten Türker soldaki halıyı sağdaki halıya bakarak kendisinin bir desen kurgusu yaptığını ve renklerin yerlerini ve motiflerin şekillerini değiştirerek dokuduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu halı modelinin ticari olarak halıcılık yapan kişiler tarafında köye getirildiğininde söyleyerek bu ifadesini “Kul plan yapar Felek de uygular” deyiimiyle taçlandırmıştır. Zeminde yeralan koç boynuzu motiflerinden oluşan desene de kirmen gülü denildiğini ifade etmiştir (Şekil 6 -c).

Şekil 3. Meşe Dalı Halılar, yüzey çizimleri ve Meşe Dalı Motifi

Kayaaltı Köyü'nde tespit ettiğimiz halılardan bir tanesi yörede Terazili Toplu olarak bilinen ve 131x191 ebatlarında, 24 x 30 kalitede ve geleneksel Döşemealtı Halılarının renkleri ile mavi renge kullandığı bir halıdır. Kullanılan motifler: terazi toplu mersin yaprağı topu heybe suyu büyük albay suyu kocasu tutmaç topu' dur (Şekil 4).

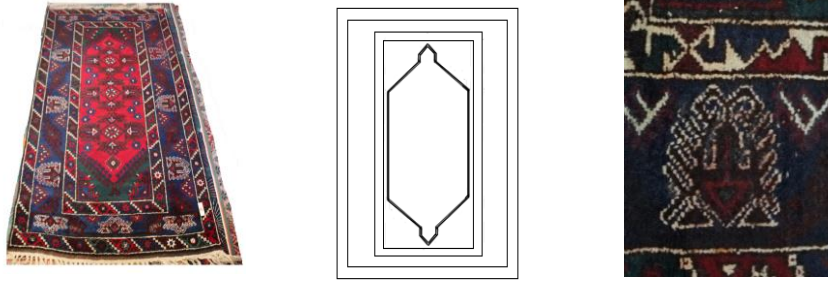
Şekil 4. Terazili Toplu halı, yüzey Şeması ve Terazili Toplu motifi

Göbekli Toplu halı Terazili Toplu halı ile aynı renklerde; 125X190 ebatlarında, 24 x 30 kalitede bir halıdır. Kullanılan motifler: Toplu motifi, Mehmetçik çiçeği, kıvrım, heybe suyu, tutmaç topu, develi su, kocasu ve bulanık motifi (Şekil 5).

Şekil 5. Göbekli Toplu Halı, yüzey çizimi ve Toplu Motifi

Kocasulu olarak bilinen ve 131X191 ebatlarında, 24 x 30 kalitede ve geleneksel Döşemealtı Halılarının renkleri ile mavi ve yeşil renklerin kullandığı bir halıdır. Kullanılan motifler: Pıtrak, koyun hapı (çiçek), kıvrım, dolaşık top, heybe suyu, tutmaç topu, kocasu, yantır, şingır, koç boynuzu, saban demiri, bıçak ucu, yıldız' dır (Şekil 5).

Şekil 6. Kocasulu halı, yüzey çizimi ve Kocası Motifi

İnceleme sahamız olan Kayaaltı Köyü yakın çevresinin Karakoyunlu yörüklerinin önemli yaylılarından biri olduğu için, dokunan halıların teknik olarak aslına uygun dokunmaya çalışıldığı ancak zaman içerisinde günümüz Döşemealtı halılarında meydana gelen değişikliklerin yörede dokunan halılara da yansıdığı görülmüştür. Geleneksel Döşemealtı Halılarında olduğu gibi yörede dokunan halılarda da çözü, atkı ve ilmelik iplerin yün olduğu ve Gördes düğümü ile dokunduğu saptanmıştır.

Geleneksel Döşemealtı halılarının kullanım ve taşınma kolaylığı sağlamak amacıyla küçük boyutlu dokundukları bilinmektedir. Kayaaltı köyünde ise 136 x 208 cm ebatlarında halılara rastlanılmıştır. Halıları dokuyan kişiler kullanım amacıyla ihtiyaçlarına göre halı boyutlarını büyüttüklerini ifade etmişlerdir.

5. DEĞERLENDİRME

Tespit edilen halılara ait karakteristik özellik taşıyan motiflerin hemen hemen aynı şekilde kullanıldığı, ancak dokuyucuların bu motif adlarını bilmedikleri ve kendilerince benzerliklerden yola çıkarak motifleri adlandırdıkları belirlenmiştir. Ayrıca Döşemealtı halılarında olduğu gibi motiflerin bitkisel ya da geometrik yapılarıyla her halıda birbirine benzer kompozisyonlar oluşturduğu gözlenmiştir. Örneğin: genellikle tutmaç suyu, kocasu, develi su ve bulanık su bordür motiflerinin kayaaltı köyünde tespit edilen Döşemealtı halılarında da benzer şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir.

İncelenen halıların da geleneksel Döşemealtı halılarında olduğu gibi zeminde kullanılan desenlere göre adlandırıldığı görülmektedir.

İncelenen halılarda, geleneksel Döşemealtı Halılarında kullanılan renklere sadık kalınılmaya çalışıldığı görülmüştür. Örneğin: halıların tümünde orta zemin rengi kırmızı, köşe zemin rengi yeşil ve kocasu desenli geniş bordür renginin koyu mavi olmasıyla geleneksel Döşemealtı halılarıyla benzerlik göstermektedir. Ancak geleneksel Döşemealtı halılarında beyaz renk yerine yün doğal rengi ile kullanılırken, Kayaaltı köyünde dokunan halılarda koyun yünü doğal rengi ile kullanmak yerine, beyaz rengi kullanmayı tercih ettikleri; ya da yün ipleri beyaz renge boyamadan, ağartma işlemiyle yünün doğal rengini açarak kullandıkları görülmüştür. Bununla birlikte, Döşemealtı Halılarında köşe ve dar bordür zemininde genellikle yeşil ve koyu mavi renkleri kullanılırken Kayaaltı köyünde dokunan halılarda beyaz rengin kullanıldığı da tespit edilmiştir. Ayrıca geleneksel renkler yanında az da olsa yeşil, deve tüyü, açık pembe gibi renklerinde kullanıldığı gözlenmiştir.

Kompozisyon özellikleri açısından bakıldığında ise Kayaltı Köyünde tespit edilen halılarda da Döşemealtı Halılarında olduğu gibi kompozisyonlu ve mihraplı desenlerin kullanıldığı görülmektedir. Halılar genellikle zeminde işlenen motiflerin oluşturduğu desen kompozisyonuna göre adlandırılmaktadır. Belirli motiflerin simetrik bir düzende bir araya getirilmesiyle desen kompozisyonu oluşturulmaktadır. Örneğin araştırma alanında tespit edilen halelli halılarında el, Arap, ambarlı su, pıtrak ve dolaşık top motifleri halelli desen kompozisyonunu oluşturmaktadır. Kompozisyon deseninde yer alan motifler, halının boyunda belirli bir sıralamaya göre ve simetrik şekilde yerleştirilmiştir. Zemin deseni bir motifle çevrelenerek ya da mihrap oluşturularak köşe kısımlarından ayrılmıştır ve köşe kısımlarında ayrı bir zemin rengi ve farklı motiflerin oluşturduğu ayrı bir desen kullanılmıştır. Yöresel dokumalarda olduğu gibi, Kayaaltı köyü halılarında da renk ve motif kullanım alanlarının sınırlı olmadığını görmekteyiz. Döşemealtı halılarındaki bordür düzeninin Kayaaltı Halılarında da benzer şekilde olduğu belirlenmiştir.

Geleneksel Döşemealtı halılarında en az dört bordür en fazla altı bordür olmasına karşın, Kayaaltı köyünde tespit edilen halıların bordür sayılarının azaldığı, ancak küçük farklılıklarla geleneksel bordür motiflerinin kullanımına devam edildiği tespit edilmiştir. Örneğin, Mersin yaprağı topu koyun hapy ve bıçak ucu motiflerinin oluşturduğu tutmaç suyu deseninde mersin yaprağı topu motifinin yerine dolaşık top motifinin kullanılmıştır. İncelenen halılarda, Döşemealtı halılarında olduğu gibi motiflerin siyah kontür ile çevrelediği belirlenmiştir. Kaynaklarda motiflerin siyah kontür ile çevrelenmesi hem motifi hem de motifin rengini ortaya çıkarmada etkin rol oynadığını ifade edilmektedir (Seyirci, 1989; Şirin, 1994).

6. SONUÇ

Kayaaltı Burdur mekeze bağlı bir yörük köyüdür. Köy Beşparmak (Gravgaz) dağının eteğine kurulmuş olup, köyde yerleşik insanların geçim kaynağını ziraat ve hayvancılık oluşturmaktadır. Yörede Yaylak ve otlakların bulunması özellikle hayvancılığı öne çıkartmaktadır. Bununla birlikte sanayi ve teknolojideki gelişmeler, köydeki yerleşik nüfusun azalmasına yol açmış ve konar göçer yaşam yerini şehir merkezlerine sistematik bir göçe bırakmıştır. Başta geleneksel dokumacılık olmak üzere yaşam ve alışkanlıkları değişim sürecine girmiştir.

Dokumacılığın eski önemini yitirmesi ile birlikte, köy bir zamanlar Döşemealtı halılarının dokunma merkezlerinden biridir. Halıların önemli ticari değerleri bir yana, çeyiz, günlük kullanımlarıyla da çok beğenilen dokumalar olarak yörede büyük öneme sahiptirler. Özellikle koyun yetiştiriciliği yapan aileler, kendi hayvanlarından elde ettikleri yünleri, ustalardan öğrendikleri tekniklerle yakın çevrede yetişen bitkilerle boyayarak, dokumaya hazır hale getirmişlerdir.

Yörede dokunan halılarda büyük ölçüde Geleneksel Döşemealtı Halılarında kullanılan modeller kullanıldığı görülmüştür. Bununla birlikte yörede dokunan halıların boyutlarının değiştiği, daha büyük boyutlu ölçülerde dokunduğu, dolayısıyla boyut değişince de motif yerleştirme düzeninin de değiştiği gözlenmiştir. Motif yerleştirme düzeni değişince kaz ayağı, Mehmetçik çiçeğine meşe dalı gibi motiflerin de zemin desenlerine dahil edildiği tespit edilmiştir. Geleneksel Döşemealtı halılarında olduğu gibi belirli motiflerin simetrik düzende bir araya getirilmesiyle oluşturulan desen kompozisyonu şeklinin incelenen halılarda da uygulandığı, dikdörtgen ve mihraplı kompozisyonlu olmalarıyla benzerlik taşıdıkları gözlenmiştir. Yine Döşemealtı halılarındaki bordür düzeninin Kayaaltında dokunan halılarda da benzer şekilde olduğu belirlenmiştir. Yine geleneksel Döşemealtı halılarında en az dört bordür en fazla altı bordür olmasına karşın, Kayaaltı köyünde tespit edilen

halıların bordür sayılarının azaldığı, ancak küçük farklılıklarla geleneksel bordür motiflerinin kullanımına devam edildiği tespit edilmiştir.

Günümüzde yörede Döşemealtı halıları dokunmamasına karşın yakın çevrede az oranda da olsa sürdürülmektedir. Bu geleneksel kültürel değerler kaybolmaması ve geliştirilmesine yönelik çabalara büyük ihtiyaç vardır. Yine aynı şekilde bu ve bu gibi geleneksel değerlerimizin araştırılması, belgelenmesi, yaşatılması ve aktarılması gerekmektedir. Bu bağlamda geçmişle bağlarımızı yeniden kuvvetlendirmeliyiz ve kültürümüze sahip çıkmalıyız. Geleneksel olandan beslenerek günümüz yaşam tarzını benimsemiş insanların beklentilerini karşılayan özgün tasarımlar yaparak, giderek yok olan halı sanatımızı yeniden canlandırmalıyız. Bu konuda Genç (2003) “Çağdaş insanın hayatına uygun renkler katmak istiyorsak mutlaka geleneklerden hareket etmeli, geçmişi günümüze taşıırken malzemeye sadık kalmalıyız. Sanat kültürel bir eylem olduğu için geleneksiz oluşturulamaz. Gelecekte sanatımızı oluşturmak istiyorsak geleneksel örneklerimize sahip çıkmalıyız.” demektir.

KAYNAKLAR

- Aslanapa, O. (1987) *Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı*. İstanbul: Eren Yay. ve Kitapçılık Ltd. Şti.
- Akpınarlı, H. F. ve Arslan, P. (2016) El halıcılığının bölgelere göre coğrafi dağılımı. *Akademik Sanat; Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, (Kış), 21-29.
- Akpınarlı, H.F. & Arslan, P. (2018). Kuş Motifinin Özellikleri ve Kuş Motifli Döşemealtı Halıları. *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*, 1(3), 273-286
- Atlıhan, Ş. (1987) Antalya Döşemealtında Kirkitli Dokumalar. *Arış Dergisi*, 1(6),4-19.
- Eren, N. (1977a). *Döşemealtı Eski ve Yeni Halıları*. *Türk Etnografya Dergisi*, Sayı:16, Şereflikoçhisar: Temel Eğitim Yatılı Bölge Okulu Dönersermayesi Basımevi.
- Eren, N. (1977b). *Antalya Bölgesinde Bitkisel Boyamacılık*. *Türk Etnografya Dergisi*, Sayı:16, Şereflikoçhisar: Temel Eğitim Yatılı Bölge Okulu Dönersermayesi Basımevi.
- Genç, M. (2003). *Silifke Türkmenlerinde Dokuma ve Boyama Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları ASD, İstanbul.
- Mazıbaş, S. (2014) *Günümüz Döşemealtı Halılarının Renk, Motif ve Desen Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. SDÜ Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları ASD, Isparta.
- Seyirci, M. (1992). Antalya'daki Karakoyunlu Aşireti ve Dokumaları. *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*. Ankara.
- Şirin, N. (1994) Antalya-Döşemealtı Halılarında Renk ve Biçim Özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (3), 297-301.
- Soysaldı ve Aral (2013). Burdur Kapaklı Köyü Halılarının Teknik ve Desen özellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, (ART-E 2014 Teke Yöresi Kültürel Değerleri Özel Sayısı), 15-28.
- Teker, M.S. ve Zaimoğlu, Ö. (2010) Kovanlık Köyü-Ovaköy Camii (Döşemealtı-Antalya) Halıları. *Akdeniz Sanat*, 3(6), 169-262.